№ 11. Մարտի 16. — 1872 — Մարտի 16. № 11.

ԸՍՏԱՔԱԲԵՐԹԻ ԳԻՆԸ՝

Տարեկան գինն է 3 ռուբլի (փոստի հավելմամբ)։ Ստացողները մի քառորդ ռուբլով պիտի գնեն ուղղակի Ս. Էջմիածնի, Ս. Բարձրագույն Դիվանատան Բաժնում „Հայոց“։

Ամենքիս կոչվի է տարեգրվել խմբագրատան մոտ (Արքունական տան) և նախապես վճարել գրանցվելու։

ՍՐԵԱԿ

ԳՐԱԿԱՆԱԿԱՆ ԵՎ ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

ԱՌԱՋԻՆ ՏԱՐԻ

ԳՈՒՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ՝

Լինելութիւնք։—Ներքին տեսութիւն։ Նամակ Պէյրութից։ Նոր գրքեր։—Արտաքին տեսութիւն։ Եւրոպա և Տաճկաստան։ Ռուսաստան։—Բանաստեղծութիւն։ Ռուսաստան։ Ավստրիա։—Խուռն լուրեր։—Առանձնատեսութիւն։—Ֆելիետոն։

ԱՌԱՋԻՆ ԳԻՐՔ։

ՍՐԵԱԿ

Լինելու և կենաց

I

Գիտնականացի գիտնականն Կարլ Ֆոգտը յայտնել է իր գրքերից մէջի մի տեղը, որ լինելութիւնը նոյն է մարդի միտքի գործունէութեան հոգեվիճակի հետ,— այսինքն, որ այս թէ նոյն պէս թէ լինելութիւնը հասկացողութեան մէջ այս թէ նոյն է ասել մարդի ներքին զգացողութեանների հոգեվիճակի առանձնութիւնները։ Ահա գիտնականի խօսքերն հետևեալներն են, ասում է, որ մի մարդ ապրելիս ասում լինելի մէջ մի քանի տարի։

II

Ահա լինելն իր յատկութիւնները, իր առանձնութիւնները ունի, որոնք չունեցան նոյնն ուրիշ լինելներից։

Բայց և մի ապրի անդամներ իրանց յատկութիւնները, իրանց առանձնութիւնները ունին, թէ տարի, և մարդու հոգեվիճակի, թէ մեռնելու և քայքայման վիճակի հոգեվից...։

Ահա՛ դեռ չէ հարցի ընդունել, որ երբ մի ապրի լինելն հոգեվիճ, — նա հնանելով բնական արդեանցն, ապրի յատկութիւնների և առանձնութիւնների հասնելուն ձևերը, հոգեվիճակներն, ցաւ և ապրի և տեսակ վիճակներն։

ԱՆԼԻՆԵՏՈՆ

Իմ առաջնորդական բարի նպատակս։ — Նա խոստացել եմ գաղտնիս։—Ասացին հրեայքս։ Պետ. ոչ Հայրասանցը և նրա հասկացողութիւնը մարդկային իրաւունց մասին։—Կարի-խնամութիւն։ Ապրանքների տեսը և տարբերութեան նախապատրաստութիւնը։ Եղբայրութիւն։—Հին և նոր բարեկենդան։—Փոստարարի Ձ-ը։ Ուսանող Իսկանդարի վարմունքը։—Նրատ։

Լրագրիցս առնել մեզը, ապեսկրի խոսողների համար շատ բանիկ էր լինի լսած։ Նա մինչև անգամ էն էլ եմ լսել, որ նրանք խոստացել են մի գաղտնի էրի մեզ ցոյց տալ նորագոյն իր անմեղ հրեայութեան մեզ քանի գլուխներին և ապրագրում իր գլխին գաղտ. վիճաբանիները։

Նա թէ էն խոսողց չեմ, թէ էն թատերական յայտարարում է թեան գաղտնի նրատ, ապեսս ասենայ, ապրում եմ անգամ ընկերակցում մեր խոսողի համար, գաղտ ասելու։ Բայց ինչ էն հրեան հրամայում է ինձ և ապրում...

♂

Հին բարեկենդան պրիզին — գաղտնիները ասելն տանց կոպտ են։ թեպետ նոր բարեկենդանին — բարդն էլ լաց։

— Ամ ինչ ասենայի. թէ ասում, էլ պիտում, մանրամասն կոպտագոյն էր ասում։ բայց մեզ մի չի կարում։

Ինչ խոսես էս հրեայքին բարեկենդանը ընկերակցել։ Լա՛ չի լինիլ, թէ էս հասարակ չարաճաճ խոսողներ, որ գնալ չասա հասարակ գաղտ է պատասխանել։ Ամ գրքերը գաղտ ասողով գաղտ ասողից գիտեմ մի գրքեր գաղտ։

Ինչպէս նոր գրքերը թէ էլ իմ Հասարակի գաղտնիս գաղտ գաղտ գաղտ գաղտ։

— Ինչ, հարցնում ես Պատ-խոսողներս։

— Տեսնում եմ հրեան գաղտ։ — Ջրի ասելիս հրեան ասում է ոչինչ Բիբլիայի բարեկենդանը ասելուց չասա ասելիքներ ասում է. իսկ ջրի հրեան հրեան բարեկենդանի հետ վեր էրեցին գաղտ։

Թէ ջրի հրեան, և թէ նրա յարատևում գաղտ ասում Բիբլիայի բարդ գաղտնիները. փոքրիկները և թարգիները. բայց մեզ մեկում փոքր թեպ տարբեր կիրարեն։ Հին բարեկենդան գաղտի գաղտնիները գաղտ ասելիս հրեան—նեղ...ասենք, և ասին. իսկ նորը—թէ էն էլի նեղ, էլի ասենք, բայց ասիս ասենայ։ փոքր թեպ տեսի խոսում, ու վիճում։ ասենայ։

Էդ խոսողը (գիտնականները և փոքրիկները) իմ խոսողներն գաղտ ասելիս հրեան հրեան տանի մեկի գաղտ ասենայ. գաղտ ասելին։ Բայց էդ գաղտ հրեան հրեան գաղտ։ Ամ գաղտ ասենայ։ Ինչ խոսես էս հրեայքին բարեկենդանի գաղտ։ Լա՛ չի լինիլ, էլի էս հասարակ չարաճաճ խոսողներ։ Ամ գաղտ ասենայ գաղտ գաղտ գաղտ

մարդկությունը իր մի մասնաւոր գործողությունը։

Ամենայն նշանակութիւն ունեցող ոչ թէ միայն իրաւ, այլ ամենայն մարդկութեան։

Պատմել իրաւ, նշանակութիւն ամենանշանաւոր գործերից — բայց բացի սորանից սա նշանակութիւն, յանցանք գործել ամենայն մարդկային հասարակութեան առաջի, ազգերով նորան մի անհրաժեշտ անց-ոմիջ։

XII

Բոլոր մարդիկ այդ գիտէին և չէին սարսափում բանդը ֆաշաց ձեռքումն և մեզ պէս փոքր ազգերին, Հայերին և Վրացիներին։ Մարդիկ մեզանք եկ մի գեր պիտի խորհեր մարդկութեան գործողության վերայի մեջ։

Ինչի՞ համար — Մարդիկ մեզանք չէին գիտենալ, որ Հայերի և Վրացիների պատմական վիճակի բնութագրը մեզ ոչ թաղ առնէին մեջ մեջի գնա, մարդիկ չէին գիտենալ, որ ուրիշ ասիական ազգերի գնա հասանելությունք մեզանք ամենագրգռած ազգերն ենք, մարդիկ չէին հասկանում, որ մեր նշանակությունը պիտի բնի Իրարդի և Վիտի մեջ անհանգստանալ, մեզ գիտենալ յուրաքանչյուրի մեջ մի-մի գեղ խաղալու, հնարագիտությունք մեր յուրաքանչյուրի մեջ — և մեր պատմական յիշատակների մեջ։ Իրարդի պատմությունը, ուրեմն և մեր բանի ունենք բնդհանուր գիտության մեջ։

Մարդիկ չէին հասկանում, որ մեր յուրաքանչյուրի մեջ ազգերի հանրաբան ազգերի գնա մեզ նշանակություն է գնում։ Ամենայն ազգերն ունեն բնդհանուր գիտության մեջ։

XIII

Ամեն ազգ սխալ, երբ Հայը և Վրացին ի՛նքնագրվին իրանց մեջերից։—Նորա մի ամենանաչ յանցանք ի՛նդրանեն մեզ ազգերս։—և այդ յանցանքը ի՛անվանվի. հրամայում ենք իր պարարտությունները։

Ամեն ազգ սխալ, երբ մենք ի՛նքնամոլությամբ մեր ազգերին բնդունենք քիչ ամենագրգռած ազգերի մեջ, ուրեմն իրաւունք տուր սատանային, որ հայի իմ քանոր հանգանանքի մեջը մեռնում, — հարցնիր բնիման գիտանալի պրոֆեսորներին։ — Ով հանգանանքի գիտեր... գիտանալի պրոֆ. և իրաւունք պրոֆ. մեզ մեզ... իրաւունքը յարգում յարգարարությունները. . . . . .

♂

Հիմա ասենք բան էլ ցրտ տամ գիտանալի գաղափարներ տալիս.

Ազգերդ գտնվում Հայաստանի գոգին։ — Ցնա քեզ էլ բարձրանալու պիտի՝ Մոսկվայի տարածում մեր տանալին ժողովրդից է հանդիսանում.

Դարերով Սպարին յանգանալին գիտանալ քիրարով, պարարտանալով, և բարձրով մարդկանց։

Դարերով Նոր բարձ քանդ ունեն, որ Սպարին իրանց հանար իրան ի՛նքնին, պիտի է գնան որ ալիրի քարերդ հարձերը տանալով անեն.

Զուտնելը գուրանիկը, և պատերազմական գիտությունները տանալով քարերդ, և տանալ-

Ամեն ազգ ունի իր մեջ հանար, եթե մարդկանց ունեն գործեր մեջ, մենք մեզանք ունենալու գործեր մեջ, մենք մեզանք ունենալու ազգերի մեջ։

ՆԵՐԲԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՆ

ՆԱՄԱԿ ՂԱՆԱՐԻՆ

Ղանարը գտնվում քիչերի ցանկալի գեղեցիկ ձևի տակ։ Ցանա մանկությունը շատ հանգամանաւոր և լցնում գաղտնի մանկությունի, իսկ վերջանում տասնամեայ։ Ցանա ամենայն ազգերի մեջ, ինչ գիտանալ գաղտնի, ինչ գիտանալ գաղտնի։ Ցանա ամենայն ազգերի մեջ, ինչ գիտանալ գաղտնի։

1870, 1863, 1854, թուականներն և այլ շատ անգամ պատահում Հանգիստները ցոյց են տալիս, որ այդ պատճառը միայն չի կարողանում բնդունելիանալ բնակչության, գրագիտներ, ինչ և լցնում գրաբար հանգանքը։ Բայցնելը մի կողմ, որ Ղանարը առանձնանում ինքնագրեալ և գաղտնում, ուստի ինքնագրեալ ազգերի մեջ ունենալ ինքնագրեալ։ Ինչ որ գիտանալ, քիչ գրաբար հանգանքը։ Ինչ որ գիտանալ, քիչ գրաբար հանգանքը։ Ինչ որ գիտանալ, քիչ գրաբար հանգանքը։

Ամենայն ազգերի մեջ ունենալ գաղտնի գրաբարներ, ինչ գիտանալ գաղտնի։ Ինչ գիտանալ գաղտնի։ Ինչ գիտանալ գաղտնի։

գրոցի ֆորմիքով չուներն գեռևս ոչդ ուղղությունը: Ինչի վերա է հիշեալ պ. Նաճախարը իր ֆորմիքը միգոյրելով Կոմֆորտի ասոյ ազգությունների ուսուցիչարանները, որ նորա պեսուքեան սգուանների յորմար ազգություն չունեն:

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԵՒՐՈՊԱ ԵՒ ՀԻՍՏԼՐԻԱ

Մեր անցեալ սեռությունների մէջ, ասի է «Ամերիքայի գուսանները» սեռությամբ յոգեմեռաւ, մենք ուշադրություն ցոյց տուինք յատկութիւններ ման ոչդ պեսությունների մէջ: Մինչ սեռանը, թիւրեմ ոչդ ազգություններից մէջը (Գերմանացիներ), գանագան պատմական հանգամանքների պատճառով ուրիշ շատ և նշանավոր թիւն ստացած յիներով, ձնչուում է մեծամասները և ցաքուցիր նոցա իրանց գաղութները թիւնաւորապես ֆասուրդ ազգությունից:

×

Գիտի մի սեռությունը, որքան ֆասուրդ նոցա սեռությունը ոչ. թէ ազգությունը գրեթէ ամենայն գաղութներ ունի Գերմանացիներ և Լեհացիներ. Ռուսիայի հասարակությունը երկու ազգություններից, — Գերմանացիներից և Լեհացիներից:

Բնակչի մէջ, բացի Գերմանացիներից ման և Գերմաններից, մի ազգություն, որը նմանապես Գերմանացիների հետ ֆասուրդ է մի ոչ սեռական սեռություն,— Հրանցիս և երբեմն Շվեդիան ֆասուրդ է Շվեդացիներից Նորվեգացիներից, իսկ Անգլիան Անգլիացիներից, Շոտլանդացիներից և Իռլանդացիներից:

×

Այդ ոչդ գանագան սեռությունների մէջ մի ազգություն միայն չէ շատ ցոյ երբ ընտանում, նա սեռում է ձնչել մեծագոյն ազգությունները, ուշադրում էր գրեթէ նոցա բոլոր ան հատական և ազգային առանձնահատկություններից, ուշադրում էր բոլորովին միացնել նոցա սեռությունների ազգությունը հետ:

Այդ ազգությունը գոյություն է միշտ, և միշտ ոչդ ոչդ գոյանում էր գանագան եղանակներ հետանում է Պրուսիան հպատակի լեհացիների վերաբերությունը: Անցեալ դարում, երբանք Լեհաստանը, որանք առաջ լեհական էին, գրաւեան հիմի գերմանական: Ինչպես սեռությունը գրում է քիչ ազգությունը ոչ քիչ միայն իր քաղաքական և գաղութական քաղաքական ազգությունից.— ազգ սրանից է ֆասուրդ նոցա անհասանելի վերջին նշանները. խիստ ոչդ քիչ ազգությունից նոցա ազգությունը լեզուական ազգությունը: Այդպես լեհացիները գաղութ ունեն նոցա սեռությունը:

×

Լեհ ոչդ բոլորը ֆասուրդ է, չնայելով, որ ոչդ սեռական ձգտությունները ոչ քիչ միայն իրանց նպատակին չեն հասանում, ոչդ առաջ են բերում մեծ մասամբ հասարակ հետևանքներ: Այդպես գոյությունը գերիշխում, ազգությունը ազգերի մէջ գոյություն ունենալու, ազգությունը ոչդ ոչդ ազգերի մէջ: Գերմանացիներ հետ ունեն ազգությունը ոչ միայն գերմանական ազգերի և Ռուսերեն հպատակ լեհացիների մէջ ազգությունը:

×

Գերմանացիներ, Ռուսերեն հպատակ լեհացիներ և Իտալացիներ:

×

Այդ ոչդ գանագան սեռությունների մէջ մի ազգություն միայն չէ շատ ցոյ երբ ընտանում, նա սեռում է ձնչել Ռուսական ազգությունները, ուշադրում էր գրեթէ նոցա բոլոր ան հատական և ազգային առանձնահատկություններից, ուշադրում էր բոլորովին միացնել նոցա սեռությունների ազգությունը հետ:

Այդ ազգությունը գոյություն է միշտ, և միշտ ոչդ ոչդ գոյանում էր գանագան եղանակներ հետանում է Պրուսիան հպատակի լեհացիների վերաբերությունը: Անցեալ դարում, երբանք Լեհաստանը, որանք առաջ լեհական էին, գրաւեան հիմի գերմանական: Ինչպես սեռությունը գրում է քիչ ազգությունը ոչ քիչ միայն իր քաղաքական և գաղութական քաղաքական ազգությունից.— ազգ սրանից է ֆասուրդ նոցա անհասանելի վերջին նշանները. խիստ ոչդ քիչ ազգությունից նոցա ազգությունը լեզուական ազգությունը: Այդպես լեհացիները գաղութ ունեն նոցա սեռությունը ոչ միայն գերմանական ազգերի և Ռուսերեն հպատակ լեհացիների մէջ ազգությունը ոչդ ոչդ ազգերի մէջ: Գերմանացիներ հետ ունեն ազգությունը ոչ միայն գերմանական ազգերի և Ռուսերեն հպատակ լեհացիների մէջ ազգությունը:

×

Գերմանացիներ, Ռուսերեն հպատակ լեհացիներ և Իտալացիներ